

Balıkli Rum Hastanesi

Balıkli Rum Vakfı Hastanesi, Yedikule’de Ortodoks Rum cemaatine ait dini kompleksin içindedir. Cemaatin iç dayanışma amacıyla kurduğu bu dinî kompleksin temeli, İmparator I. Leon döneminde (457-474) yapılmış olan Panagia Kilisesi (Panagia Peye ve Zoodohos Peye) ile “Zoodokhos Peges” (Hayat Veren Kaynak) adlı ayazmaya dayanır. Yanında Rum Ortodoks mezarlığı bulunan Panagia Kilisesi depremler, Latin istilası gibi nedenlerle birkaç kez yıkılmış ve yeniden yapılmıştır. Avlusundaki küçük mezarlıkta 20 Rum patriği yatmaktadır. Kilise ve ayazma şehir dışında kalan bu bölgeye önem kazandırmıştır; sularının kimi hastalıklara şifa verdiği kabul edilen ayazma 18. yüzyıl başlarından itibaren havuzundaki balıklar nedeniyle halk arasında “Balıklı Ayazma” adıyla tanınmış, esas adı unutulmuştur.¹ İstanbul’un fethinden sonra, Eğrikapı’daki Panayia Suda (Notre Dame/Meryem Ana) Kilisesi’nin avlusundaki ahşap misafirhane ve müştemilatlar tedavisi mümkün olmayan akıl hastalarına barınak olmuştur.²

1700’lü yıllarda tüm Osmanlı coğrafyasında olduğu gibi İstanbul’da da sık sık veba salgınları çıkmaktaydı. Rum cemaati, I. Mahmud zamanında, Bizans imparatorlarının ilkbaharda dinlenmeye gittiği bir mesire yeri olan Yedikule/Küçük Balıklı’da bir veba hastanesi açtı (1753). Hastane için bu bölgenin seçiminde veba hastalarını şehirden uzaklaştırma tedbirinin yanında ayazmanın şifa dağıtmasının da etkisi olduğu düşünülmektedir.

Günümüzde Zeytinburnu ve çevresine ayırım yapmadan şifa dağıtan Balıklı Rum Vakfı Hastanesi’nin temelinde, 1753’te Yedikule/Küçük Balıklı’da açılan bu hastane ile birlikte Rum milletine (Rum Ortodoks cemaati) sağlık hizmeti vermek amacıyla kurulmuş diğer Rum hastaneleri yatmaktadır. Bunlardan biri, 1762’de Georgios Stavrakis’in girişimiyle Galata/Kemeraltı’nda faaliyete geçirilen Denizciler Hastanesi’dir (Ospitali ton Gemitzidon). Bu hastane 1900’e yakın bir tarihte yıkılıp yerine Büyük Millet Han/Büyük Balıklı Han yaptırılmıştır.³ Uzun yıllar işyeri olarak kiralanan ve günümüzde (2018) otel olarak kullanılmakta olan Büyük Balıklı Han’ın mülkiyeti ve geliri Balıklı Rum Hastanesi Vakfı’na aittir. Üçüncü hastane Stavridromiu, 1779 yılında Beyoğlu’nda Ortodoks Kilisesi’nin himayesi altında yine vebalılar için kurulmuştur. 1802-1804 yıllarında bu hastanenin

¹ Burçak Evren, “Balıklı Ayazması/Balıkli Holy Spring”, *Surların Öte Yanı Zeytinburnu/The Other Side of City Walls Zeytinburnu*, haz. Burçak Evren, 3. baskı, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yay., İstanbul, 2006, s. 40-55.

² Ritzo, “l’Oeuvre Medicale et Hygienique de S.M.I. Le Sultan Abd-ul-Hamid Khan II 1876-1900”, *Gazette Medicale d’Orient*, c. 45, sayı 13 (31 Ağustos 1900), s. 243-248. Akıl hastaları yüzünden 1816’da Balıklı Rum Hastanesi’ne bağlanmıştır. Bkz. www.baliklirum.com/VakifTarihce.aspx, Erişim 21 Mayıs 2018.

³ Ritzo, agm., s. 243-248.

başhekimliğini yapan İtalyan doktor Eusebio Valli (1762-1816), vebaya karşı bir ilaç bulduğunu ileri sürerek Galata'daki Rum Hastanesi'nin başhekimliğini yapan İtalyan doktor Antonio Pezzoni ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nda ilaç araştırmaları yürütmek için izin aldı. Dr. Valli 1803 veba salgını sırasındaki çalışma ve deneyimlerini 1805 yılında İtalya'da *Sulla Peste di Constantinopoli del MDCCCIII* adlı güncesinde yayımlayacaktı.⁴ 1900 yılında bu hastanenin yerinde Aya Triada Rum Ortodoks Kilisesi (Église de la Sainte Trinité) vardı.⁵ Dördüncü hastane, Büyükkada'daki (Prinkipo) St. Georges des Cloches Manastırı'ndaydı.⁶

III. Selim'in fermanıyla yasal bir statü kazanan bu hastaneler 1794'te kurulan ortak bir fona ve Yedikule'deki hastaneye bağlanıp, "Ulusal Hayırseverlik Kurumları" (Ethnika Philanthropica Katastimata) adını aldı.

KURULUŞ DÖNEMİ

Hastanenin adı Osmanlı Devleti'nin resmî yazışmalarında, "Yedikule Haricindeki Rum İspitalyası, Rum Milleti Hastanesi, Rum Milleti İspitalyası, Rum cemaati İspitalyası, Balıklı'daki Rum İspitalyası" olarak geçer. Rum cemaatinin Yedikule (Heptapyrgio) yakınlarında "Küçük Balıklı" adını verdiği bölgede yapılan hastane, Altınkapı/Yaldızlı Kapı (Porte Doree) yani Yedikule Kapısı'ndan birkaç adım ötedeydi.

Rum Patrikhanesi'nde korunmakta olan tasarruf senedi ve vakıf defterlerinde, hastanenin üzerinde bulunduğu arazinin Sultan Bayezid-i Veli (II. Bayezid)

⁴ Nil Sarı ve Şeref Etker, "19. Yüzyıl Başında İki İtalyan Hekimin Türkiye'de İlaç Araştırmaları", *V. Türk Eczacılık Tarihi Kongresi Bildiri Özetleri*, 25-26 Mayıs 2000, İzmir, s. 20.

⁵ Ritzo, agm., s. 243-248.

⁶ Aynı yerde.

Vakfı'ndan Yedikule'de "bağın-ı İstanbul" (İstanbul bağları) cibayetine⁷ bağlı tahminen 24 dönümlük üç parça olduğu görülmektedir. Bu arsanın tamamı 25 Temmuz 1733 tarihli senetle, "laşeleri vaz' ve ilka için mehafır olmak üzere" (hayvan leşlerini bırakıp atmak üzere) Rum taifesine tayin ve tahsis olundu. Birinci parça Kara İsmail Efendi, İbrahim ve Süleyman Bey adlı şahısların tarlaları ve yolla çevrili, tahminen 4 dönümdü. İkinci parça Kara İsmail Efendi, Elhac İbrahim, Süleyman Bey ve Debbağ Elhac İbrahimogulları'nın tarlaları olup yolla çevrili, tahminen 8 dönümdü. Üçüncü parselde ise Veli Efendi, İbrahim Ağa, Sarı Abdullahoğlu Seyid Osman Beylerin tarlaları ile Veli Efendi'nin bostanı yer alıyordu; iki tarafı yolla kuşatılmıştı ve tahminen 12 dönümdü. Arsanın tahsinden bir süre sonra elindeki senedi kaybeden Patrikhane yeniden senet talebinde bulundu. Vakıf defterine bakıldığında, yıllık 240 akçe öşür bedelle mukataalı⁸ olarak 25 Ağustos 1837 tarihli ikinci bir senetle bu üç parselin yeniden Rum milletinin tasarrufuna verildiği anlaşılır. Yedikule haricinde bulunan 1733 ve 1837 tarihli iki senet mucebince mukataa-yı zemine⁹ rabt ile tasarruf hakkı Rum milletine verilmiş olan duvarla çevrili arsa sadece Rum cemaati arasında "Küçük Balıklı, Küçük Valukli, Mikro Valoukli, Mikri Pigi" adlarıyla bilinirdi. Osmanlı Devleti kayıtlarında böyle bir isim yoktu.¹⁰

Bu arsaya 1753'te bakkallar loncasının yaptırdığı küçük ahşap hastane binası, tahminen 1790'da çıkan bir yangında kül olunca, Patrik VII. Neophytos tarafından yeniden inşa ettirilmiştir (1793).¹¹ O dönemde sık sık baş gösteren veba salgınlarında hastalığa yakalanan cemaat mensuplarına hizmet veren hastane, surlar boyunca uzanan büyük yolun kenarındaydı. Hasta bakımı genelde hastanede veba tedavisi görmüş ve hayat boyu bağışıklık kazanmış eski hastalar tarafından yürütülürdü. Doktorlar hasta koşullarına giderken, vebanın yayılmasına engel olduğuna inanılan tafta kumaşından yapılmış ceketler giyer, hasta ziyaretinden sonra da vebadan korunmak için alkol alırlardı.¹²

Bir süre sonra hastanenin yakınında Ermeni Hastanesi (Surp Pırgiç) hizmete girdi (1834). Ermeni Hastanesi'ni Yedikule kapısına bağlayan yol, Rumların veba hastanesinin yanından geçiyordu. Bu durumdan huzursuzluk duyan Ermeni cemaati bir heyet oluşturarak, tedavi veya ziyaret amacıyla Ermeni Hastanesi'ne gelenlerin vebaya yakalanma riski taşıdığını ileri sürüp, Rum Veba Hastanesi'nin daha uzak ve تنها bir yere nakledilmesini talep etti (1836). Rum cemaati bu isteği haklı buldu ve anayoldan uzak yeni bir hastane yapılmasına karar verildi.¹³ 1837 yılında II. Mahmud'dan ferman alınıp mevcut yapı yıktırıldı, 200 metre uzağına yeni bir bina yapılmaya başlandı. Yağcıoğlu ve Poyrazoğlu adında iki Rum mimar tarafından gerçekleştirilen inşaat, iki yıl sürdü ve 1839'da tamamlandı. "Panoliko" adı verilen yeni hastanenin binası taştan, günümüze kadar ulaşan küçük kilisesi mermerden yapılmıştı. İnşaat masrafları için toplanan yaklaşık 500.000 altının 20.500 altınını Rum bakkallar loncası bağışlamıştı. Onları sarraflar, duvarcılar, bahçıvanlar, tütüncüler, kürkçüler, kuyumcular, çuhacılar, abacılar, meyhaneciler izliyordu. Hastanenin toplam maliyeti 1.173.255 Osmanlı altınına ulaşınca inşaat borçlanma suretiyle bitirildi.

7 "Cibayet": Bayezid-i Veli vakfı münasebetiyle kullanılan tabirlerdendir. Vakfın büyüklüğü nedeniyle vakfa bağlı emlak ve araziler buldukları bölgelere göre sınıflandırılıp bu isimle anılırdı; "Kasımpaşa cibayeti", "Galata cibayeti" gibi. Vakıf gelirleri cibayetlerdeki kâtip ve tahsildarlar (cabiler) tarafından toplanırdı. Evkaf Nezareti kurulunca vakıfların bu yeni kuruma bağlanmasıyla "cibayet" tabiri de kalkmıştır. Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. 1, MEB, İstanbul, 1947, s. 287.

8 "Mukataa": Arsası vakıf, üzerindeki bina ve ağaçlar mülk olan akar. Bunlarda bina ve ağaçların maliki arsa için yıllık bir kira verirdi. Verilen kira yerin icarı olduğundan buna "icare-i zemin" (yer kirası) denirdi. Bkz. Pakalın, *age.*, c. 2, s. 578.

9 "Mukataa-i zemin"; arazi-i emiriye üzerine cemaatler namına yapılan mektep, hastane, mabet gibi hayır ve din kurumları münasebetiyle alınan vergi. O yerlerde hazinenin inkıtaa uğrayan aşar vergisi karşılığı olduğundan, bunun yerine "bedel-i öşür" de denirdi. Bkz. Akalın, *age.*, c. 2, s. 579.

10 CDA. YA.RES. 95/46, Şura-yı Devlet'in 28 R. 1316 [15 Eylül 1898] gün ve 1671 numaralı mazbatası ile 23 CA. 1316 [9 Ekim 1898] tarih ve 1615 numaralı arz tezkiresi; İ.ADL.MZB. 1317/RA-10, 21 RA. 1317 [30 Temmuz 1899].

11 Ritzo, *agm.*, s. 243-248.

12 Trompoukis ve Marketos, *agm.*, s. 116-117.

13 Fokion Sideropulos, *Ta Etnika Filantropika Katasti Matastin Konstantinopoli. Nozokomeo Valukli* (İstanbul'daki Ulusal Hümanist Kurumlar-Balıklı Hastanesi), Atina, 1999.

Hastane inşaatı bittiğinde, karantina teşkilatı kurulmuş, veba tehlike olmaktan çıkmıştı. Bu yüzden, diğer Rum hastanelerinde kalan hastalar, akıl hastaları, yaşlılar, dullar, yetimler, sakatlar ve yoksullar hiçbir ayırım gözetilmeden, 14 Şubat 1839 günü Panaliko'ya yerleştirildi. Küçük yetimleri yaşlarına pek uygun olmayan hastane ortamından çıkarmayı düşünen Patrik IV. Germanos, 1852 yılında erkek çocuklar için hastaneye yakın bir yerde yetimhane ile Aziz Anargiri Kilisesi'ni yaptırmaya başladı fakat kilisenin tamamlandığını göremeden vefat etti. Yeni binada yetimler, kadınlar, yaşlılar ve akıl hastaları farklı bölümlere yerleştirildi. İdeal olmamakla beraber, en azından hastalar ile hasta olmayanlar arasındaki bu basit ayırım bir organizasyonun başlangıcı kabul edilir.¹⁴ Yetimler 1853 yılında yeni yetimhaneye taşınıp hastaneden tamamen ayrıldılar.

YAPILANMA VE GELİŞME

Hastane faaliyete geçtikten sonra, Galata'daki Denizciler Hastanesi'nden Dr. Piniatelis başhekim, Dr. Aleksandros Paspatis hekim olarak Panoliko'da görevlendirildi (1840).¹⁵

O dönemde hastanelerde dâhiliye ve cerrahi olmak üzere iki koğuş bulunurdu. 1846'dan sonra doktorlar ile müteveli heyeti arasında yapılan fikir alışverişleri sonunda hastane organizasyonunda değişiklikler yapıldı. O zamanlar İstanbul doktorları hastane yönetimine ve inşaatların planlanmasına sınırlı katkıda bulunurken, müteveli heyeti ilk kez İstanbul'daki Rum Ortodoks doktorlara, özellikle Stephanos Caratheodoris (İstapan Karatodori) ve Constantinos Caratheodoris (Konstantin Karatodori) ile Saranthis Archigentis (Arşijen Serandi) gibi saray doktoru ve Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane profesörleri olan "resmî doktorlara" danışarak, hastanede görevlendirilmek istenen Dr. Alexandros Valvis'in mesleki becerileri hakkındaki görüşlerini sormuştu. Dr. Piniatelis hastalanınca yerine Dr. Valvis atandı (1846). Aynı yıl Dr. Alexandros Valvis'in çabalarıyla gece hemşireliği servisi kuruldu.¹⁶

Sürmekte olan Kırım Savaşı bitince Dr. Valvis, Üsküdar'daki İngiliz Hastanesi'nin bütün demir yataklarını satın aldı. Çevredeki bataklıklar ve Velizade/Veliefendi mezbahası hijyenik kurullarla bağdaşmasa da hastane bir gelişme sürecine girmişti. 1833-1859 arasında Panaliko'ya 755 hasta ile 2.987 pansiyoner girip çıkmıştı. En kalabalık dönem 1853-1958 yıllarıydı. Bu yoğunluğun nedeni, kolayca anlaşılacağı gibi Kırım Savaşı'ydı.¹⁷

¹⁴ Ritzo, agm., s. 244.

¹⁵ Apostolos Poridis, "Balıklı Rum Vakfı Hastanesi [1838]", *Ülker Erke'nin Yorumu ve Fırçasıyla Türkiye'de Sağlık Kurumları*, ed. Nil Sarı, İstanbul 2002, s. 87-88.

¹⁶ Trompoukis ve Marketos, agm., s. 116-117.

¹⁷ Ritzo, agm., s. 244.

Rum Ortodoks cemaatinin seçkin üyelerinden oluşan "hastane müteveli heyeti" (*ephoría*) patrik tarafından yönetiliyordu. 1862 yılından itibaren kamu yararını gözeten kurumların denetimi ve hastaneleri yöneten müteveli heyetlerinin seçimleri Ortodoks patriğinin sorumluluğuna geçti. 12 Haziran 1862'de hastanenin tıbbî hizmetlerini düzenleyecek bir "Daimî Komite" (Permanent Board) kuruldu. Bu komitede Alexandros Paspatis, Spyridon Mavrogenis ve Xenophon Zographos gibi üç seçkin Rum Ortodoks doktor yer alıyordu. Hastanedeki tıbbî hizmetler, zaman zaman yenilenen iç hizmet yönetmeliklerine göre organize

ediliyordu. 1 Haziran 1821’de hastane yöneticisi Rahip Pangratos’un hazırladığı ilk yönetmelikle, ölümlerin gömülmesi ve ciddî hastaların diğer hastalardan ayrılması gibi basit düzenlemeler yapıldı. Bunu 1864, 1887, 1911 ve 1914’te yürürlüğe girerek uzun yıllar geçerliliğini koruyan nizamnameler izledi. Mütevelli heyetinin hazırladığı 15 Ocak 1864 yönetmeliğiyle hastaların kabul ve taburcu edilme prosedürleri tanımlanmış, ayrıca birer “dahiliye” ve “cerrahi” kliniği açılması öngörülmüştü.¹⁸

1870 Haziran’ında, hastane bahçesine ruhsatsız olarak bir bina yapılmaya başlandığı tespit edilince inşaat durduruldu ve Zabtiye Müşirliği ile Şehremaneti memurlarının binayı incelemesi istendi. Bu inceleme sonunda, bina yapılan arsanın vakfa dahil olup olmadığı, diğer milletlerle/cemaatlerle ilgisinin bulunup bulunmadığı, halen ve gelecekte bir mahzuru, kimsenin sağlığına bir zararı olup olmadığı anlaşıldı ve Padişah’ın iradesiyle inşaaata devam edileceği bildirildi. İstanbul’daki diğer cemaatlerin temsilcilerine de irade alınmadan herhangi bir inşaat yapılamayacağı hatırlatıldı.¹⁹ Ruhsatsız inşa edilen bina yaşlılar ve sakatların yerleştirildiği, zamanla artan ihtiyaç doğrultusunda sürekli genişletilen bina olmalıdır.²⁰

1877-1879 yıllarında hastanede 1 müdür, 1 sertabip, 1 sercerrah, 1 cerrah, 3 eczacı, 1 hademe, 6 mubassır-ı hastegân (hastabakıcı) ve 10 kişi de mubassır yardımcısı olarak çalışmaktaydı.²¹

¹⁸ Trompoukis ve Marketos, agm., s. 115-117.

¹⁹ CDA. C.DH. 11528, 21 RA. 1287 [21 Haziran 1870].

²⁰ Ritzo, agm., s. 244.

²¹ [Devlet Salnamesi]. 1294, Def’a 32. Halet Efendi Matbaası [1294/1877], s. 604.

---

22 Ritzo, agm., s. 244-245.
Trompoukis ve Marketos, agm,
s. 118. Apostolos Poridis, agm.,
s. 89.

23 Ritzo, agm., s. 245.

Nisan 1882'de açılan psikiyatri kliniği, hastanenin üçüncü kliniği olarak faaliyete geçti. 10.000 altına mal olan psikiyatri kliniğinin bu tarihte 176 erkek, 87 kadın hastası vardı; başına da İstanbul'un ilk nöropsikiyatristi Simonas Apostolidis tayin edilmişti.²² Aynı yıl hastaneye ilave edilen inek ahır ile hastalara, kaymağı alınmamış saf ve sağlıklı süt sağlanmaya başlandı.²³ Daha sonra hastane bahçesine yeni bir koğuş, kilisenin avlusuna iki papaz odası ve hastaneye bitişik

tarla üzerine bir ahır yapılmasına izin verildi.²⁴ Mandıra (1885), müdüriyet ve müracaat binaları, çamaşırhane, etüv odası faaliyete geçti (1886).²⁵ Etüv odasına 1892’de yerleştirilen Genest-Hercher etüvü, İstanbul’da kurulan ilk etüvdür. Ermeni Hastanesi de hastanenin yatak takımlarıyla hasta giysilerini burada dezenfekte etmekteydi.²⁶

Ertesi yıl Ağustos 1893’te başlayan kolera salgınında Rum Patrikhanesi 11 Eylül 1893 tarihli yazısıyla, Yedikule’deki Rum Milleti Hastanesi’nde şüpheli hastalığa yakalanmış biri olduğunu, böyle hastaların ayrıca tedavi edilmesi gerektiğini bildirip koleraya yakalananlar için çadır gönderilmesini istedi. Ayrıca hastane içindeki harap salonun yıkılıp yeniden yapılması, eski Balıklı Kilisesi avlusuyla karşısındaki mezarlık duvarlarının tamiri için de ruhsat talep ediyordu. Şura-yı Devlet’in uygun görmesi üzerine hem salonun yapımına ruhsat verildi hem de yeteri kadar çadır gönderildi. İstanbul’da yayımlanan *Kostantinopoli* gazetesi ise, rutubete ve hava akımlarına maruz olan çadırların uygun olmadığını dile getirip, Avrupa’nın medeni merkezlerinde salgın çıkar çıkmaz derhal her hastanenin yanı başında koleralılar için tahta barakalar inşa edildiğine dikkat çekiyordu.²⁷

1894 DEPREMİ

7 Temmuz 1894 Tarihli *İkdam* gazetesindeki bir habere göre, Rum Hastanesi şehre uzak olduğundan Beyoğlu tarafında uygun bir yerde hastaneye bağlı özel bir şube/hastane açılması düşünülmekteydi. İnşaatı İstanbul’un tanınmış bankerlerinden Zafiropulo’nun da bulunduğu bir heyet üstlenmişti. Paris’te bulunan Zafiropulo inşaat için kalfalarla müzakere etmekteydi. Ancak üç gün sonra İstanbul’un başına gelen felaket yeni hastane düşüncesini unutturdu. 10 Temmuz 1894 günü şehir şiddetli bir depremle sarsıldı; birçok bina yıkıldı, pek çoğu da kullanılamaz hale geldi. Deprem, gelişmeye başlamış olan hastaneye büyük zarar verdi. Cerrahi kliniği tahrip oldu. Üç katlı büyük taş yetimhane binasından geriye yalnızca giriş katı kaldı. Kullanılmayacak hale gelen yerlerin yıkımı için 5.000 liraya ihtiyaç olması, zararın boyutu hakkında bir fikir vermektedir. Hastane yönetimi, açıkta kalan 700’ü aşkın hasta ve muhtaç için Şehremaneti’nden çadır istedi ve bir taraftan da baraka yaptırmaya başladı. Deprem verdiği zarar, hastanenin gelişiminde duraklamaya neden olmuştu. Önce yaraların sarılması gerekiyordu. Hastanenin kaynakları, beslemek zorunda olduğu insanlardan, önlemek istediği yoksulluktan ve sarması gereken yaralardan çok çok azdı. Her gün 400 hasta, 400 akıl hastası, 100 yaşlı ve sakat, 150 yetim ve 150 görevli olmak üzere 1200 kişinin ihtiyacı karşılanmak zorundaydı.²⁸ Osmanlı Hükümeti hastaneye düzenli olarak 75 okka ekmek ve 50 okka et gönderiyor, gelen her şey gümrük vergisinden muaf tutuluyordu.²⁹

Deprem bir yandan hastane yapılarına zarar verirken bir yandan da hayırsever Rumları harekete geçirerek binaların yenilenmesine yol açtı. Babıâli, Şişli’deki Rum Mezarlığı karşısındaki arsaya yapılmak istenen hastanenin inşasına, depremin yaraları sarıldıktan sonra, 1903 yılında izin verecekti.³⁰

24 CDA. İ.ADL.MZB. 1318/S-02, 2 S. 1318 [1 Haziran 1900]. Yapılacak binaların mesaha cetvelleri, Şura-yı Devlet’in 20 M. 1318 (20 Mayıs 1900) tarih ve 565 sayılı mazbatasına ile 2 S. 1318 (1 Haziran 1900) tarihli irade.

25 Lefkoma, *Balıklı Rum Hastanesi*, İstanbul, 1904 (Rumca).

26 Ritzo, agm., s. 245.

27 CDA. A.MKT.MHM. 591/16, 2 RA. 1311 [14 Eylül 1893].

28 CDA. Y.MTV. 99/71, 9 M. 1312 [13 Temmuz 1894]; Ritzo, agm., s. 245.

29 Ritzo, agm., s. 244-245.

30 CDA. BEO. 2208/165536, 9 Ş. 1321 [3 Ekim 1903].

YETİM HANEYİ YENİLEME ÇABALARI ve YETİM HANENİN NAKLI

Hastanenin ilk kuruluşundan beri kucak açtığı yetimler için 1853 yılında yapılan bina depremde yıkılınca, hemen önündeki Küçük Balıklı arsasına yeni bir yetimhane yapılmak istendi. Bunu haber alan Mirahor Rum mahallesi sakinleri, Adliye ve Mezahib Nezareti'ne başvurarak Sultan Bayezid Han vakfından olan bu arsanın mahallelerine kabristan olarak tahsis edildiğini ileri sürdüler; ancak Evkaf Nezareti bu arsanın kabristan olarak tahsis edildiğine dair bir kaydın bulunmadığını, Rum cemaati adına kaydedilmiş olup idaresinin de Patrikhane'ye ait olduğunu bildirdi. Bunun üzerine bir anlaşmazlık çıkması muhtemel görüldüğünden, Müslümanlar ile diğer ahalinin rencide olmaması için detaylı bir inceleme yapılması emredildi.³¹

Patrikhane'den istenen tasarruf senedinin sureti ile vakıf defterleri incelendiğinde, Sultan Bayezid-i Veli Vakfı'na bağlı Yedikule'deki tahminen 24 dönümlük üç parça arazinin tamamının 1733 yılında Rum taifesine tayin ve tahsis olunduğu görülür. Zamanla Patrikhane'deki senet kaybolunca yeniden senet talebinde bulunulması üzerine 1837 tarihli ikinci bir senetle bu üç parselin yeniden Rum milletinin tasarrufuna verildiği anlaşılır. Bu arada Defter-i Hakani Nezareti Senedat İdaresi, Küçük Balıklı arsası namıyla bir kayda tesadüf edilmediğini, bu senedin Yedikule haricinde Fatih Sultan Mehmed Han mahallesinde İspitalya Caddesi 43 numaradaki Rum maşatlığı (kahve ile beraber) ve 44 numaradaki Rum maşatlığına ait olduğunu, bu mahallerin tahrir sırasında Rum cemaatine mahsus olarak yazdırıldığını bildirdi. Bu kez Küçük Balıklı denen ve üzerine Rum yetimhanesi yapılmak istenen arsanın burası olup olmadığı araştırılıyordu. Araştırma sonunda Küçük Balıklı'nın senette zikredilen üç arsadan biri olduğu ve daha önce eytamhane yerinde bulunan Rum Hastanesi'nde vefat edenler yanında Mirahor mahallesinin Rum cenazelerinin de buraya defnedildiği, 40 yıl önce ölü gömmeye son verilip arsanın eytamhane ihtiyaçlarına tahsis edildiği öğrenildi.

Yetimhane yapılmak istenen arsanın Mirahor mahallesine ait mezarlık olduğu iddiası üzerine Patrikhane-i Millet-i Rum, 1 Temmuz 1899 tarihli yazısıyla arsa hakkında aşağıdaki bilgileri vererek, öteden beri Rum milletine ait bulunmuş olan bu arsaya yeni bir eytamhane inşası için muamelelerin çabuklaştırılıp tamamlanmasını istirham etti.

Yedikule haricinde bulunan ve 1733 ve 1837 senelerine ait iki senetle tasarruf hakkı Rum milletine verilmiş olan duvar ile çevrili arsa sadece Rum cemaati arasında 'Küçük Balıklı' adıyla bilinir. Yetimhane yapılmak istenen kısım bu mevki'in senedinde yer alan üç arsadan biridir. Bu üç arsanın hepsi Rum milletine ait olup bir mahalleye mahsus değildir. Halen bu arsanın önünde bulunan eytamhane yerinde daha önce eski Rum Hastahanesi vardı. Bu arsa da hastahane vefat edenlerin defnine kabristan ittihaz olunarak eytamhanenin ihtiyaçlarına ve yetimlerin tenezzühlerine tahsis edilmişti. Takriben üç sene önce hastanenin diğer binalarıyla beraber bu arsa da duvar

³¹ CDA. İ.ADL.MZB. 1316/Ş-07, 7 Ş. 1316 [21 Aralık 1898].

ile çevrilmiş ve hastanede bulunan senedi ile mukataasının hastane tarafından ödendiğine dair makbuzlar ilgili memura gösterilip tasdik ettirilmiştir. Mirahor'da Aya Kostantin Kilisesi cenazeleri diğer Rum mahallelerinin cenazeleri gibi Balıklı Mezarlığı'na defnolunduğundan bu kilisenin orası için bir senedi ve hakk-ı tasarrufu olmadığı anlaşılmıştır.

Şura-yı Devlet, Mirahor mahallesine kabristan tahsis edildiği iddiası kanıtlanamayan bu arsa üzerindeki ihtilafın Patrikhane ile Mirahor mahallesi Hıristiyan ahalisi arasında olduğuna dikkat çekerek, mahalle halkı iddialarında ısrar ederse ilgili mahkemeye müracaat hakları olduğunu hatırlatıp Küçük Balıklı arsasının usulü dairesinde mukataaya rabt edilip üzerine yetimhane inşa edilmesini uygun buldu. Konuyu 29 Mart 1900 günlü oturumunda ele alan Meclis-i Vükela da Şehremaneti'nin tahkikatı sonunda bu arsanın İslam kabristanı olmadığı kesinlikle anlaşıldığını vurgulayarak, ruhsatın Padişah'ın iradesine bağlı olduğuna karar verdi. Bunun üzerine, 30 Temmuz 1899 tarihli iradeyle bu tartışmalı arsaya yeni bir yetimhane binası yapımına izin verildi.³² Ancak daha sonra yeni yetimhane yapımından vazgeçildi ve Büyükada'da Hristos (İsa) Manastırı civarında Palas Şirketi'ne ait bina kiralandı ve yetimhanenin buraya taşınması için ruhsat istendi. Binanın etrafındaki çamlık mesire yeri olduğundan yetimhane için uygun görülmediyse de Patrikhane'nin ısrarlı girişleri sonunda buraya taşınma izni verildi. Üstelik binanın o tarihe kadar birikmiş emlak ve diğer vergi borçları da Padişah'ın sadakası olarak burada kalacak olan yetimlere bağışlandı. Bunun üzerine Rum Patriği 8 Temmuz 1902 tarihli yazısıyla Padişah'ın sadık Rum tebaasına gösterdiği bu lütfu teşekkür etti.³³ Kiralanan bina, 1898 yılında dönemin tanınmış mimarı Alexandre Vallauray'a yaptırılan Prinkipo Palas'tır. Patrik III. İoakim, ünlü banker Yorgi Zarifi'nin eşi Eleni Zarifi'yi ikna ederek, otel olarak kullanılmasına izin verilmeyen binanın satın alınmasını sağladı. Yetimhane 1902 yılında Eleni Zarifi'nin bağışladığı bu binaya taşındı. Daha sonra Heybeliada'ya nakledilen yetimhane 1960'lı yıllarda kullanıma kapatılmıştır.³⁴

HASTANE GELİRLERİ

Osmanlı Devleti'nin sınırlı katkıları yanında hastane gelirinin esasını, zaman zaman yapılan büyük bağışlar dışında Patrikhane'den özellikle Rumların yaşadığı yörelere gönderilen resmî görevlilerin topladığı sadaka ve bağışlar oluşturuyordu.

Osmanlı Devleti, Rum Hastanesi'nde yatan hastalara yardım olmak üzere her yıl 500 kıyye duhan (tütün) veriyordu. 1873'te tütün inhisar altına alınıp hastalar bu yardımdan mahrum kalınca Patrikhane tütünün askerler için tayin edilen özel fiyattan hastalara da verilmesini istedi, fakat bu talep reddedildi.³⁵ Devletin hastalara tütün vermesi bugün garip gelse de o dönemde bunun önemli bir yardım olduğu anlaşılıyor. Babıâli ayrıca hastalar için düzenli olarak 75 okka ekmek ve 50 okka et göndermekte, hastaneye gelen her şeyi gümrük vergisinden muaf tutmaktaydı.³⁶

Hastaneye yardım ve bağış toplayan Patrikhane görevlilerinin güçlüklerle karşılaştığı da oluyordu. Örneğin 1886'da, Midilli adasına gönderilen hastane görev-

32 CDA. Y.A.RES. 95/46, Şura-yı Devlet'in 28 R. 1316 [15 Eylül 1898] gün ve 1671 numaralı mazbatasası ile 23 CA. 1316 [9 Ekim 1898] tarih ve 1615 numaralı arz tezkiresi. İ. ADL.MZB. 1317/RA-10, 21 RA. 1317 [30 Temmuz 1899] Yedikule haricinde Küçük Balıklı nam arsanın İslam kabristanı olmadığı mütehakkim olduğu halde Rum yetimhanesinin inşasına ruhsat itasına dair evrakı ihtiva eder. Elhac İbrahim Nazır-ı Haremeyn-i Şerifeyn imzalı ve 23 CA. 1253[25 Ağustos 1837] tarihli vakıf senedinin sureti; Defter-i Hakani Nezareti'nin 25 Z. 1316 [6 Mayıs 1899] tarih ve 20 numaralı yazısı; Babıâli Daire-i Umur-ı Dahiliye Mektubi Kalemi'nin 3 ZA. 1316 [15 Mart 1899] tarihli ve 3 numaralı yazısı; Patrikhane-i Millet-i Rum (İstanbul) 21 S. 1317 [1 Temmuz 1899] tarihli ve 298 sayılı yazısı; Babıâli Daire-i Umur-ı Dahiliye'nin 9 RA. 1317 [18 Temmuz 1899] tarih ve 1830 numaralı yazısı; Meclis-i Mahsus'un 18 RA. 1317 tarih [27 Temmuz 1899] ve 796 numaralı mazbatasası; Sadaret'in 18 RA. 1317 [27 Temmuz 1899] tarih ve 796 sayılı arz tezkiresi ile altında 21 RA. 1317 [30 Temmuz 1899] tarihli irade. MV. 99/65, 27 ZA. 1317 [29 Mart 1900] tarihli Meclis-i Vükela mazbatasası.

33 CDA. Y.MTV. 229/75, 28 M. 1320 [7 Mayıs 1902]; Y. PRK.AZN. 23/19, 2 R. 1320 [9 Temmuz 1902].

34 Oğuz Ceylan, "Büyükada Rum Yetimhanesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c. 2, Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı, İstanbul, 1994, s. 354.

35 CDA. A.MKTMHM. 463/13, 11 B. 1290 [4 Eylül 1873].

36 Ritzo, agm., s. 245.

Balıklı Rum Hastanesi şapeli

lilerinden Sofokli Duka bir telgraf çekerek, yerel yönetimin bağış toplamasına engel olduğunu bildirince Patrik Yovakim, hastanenin bağış ve sadakalarla yönetildiğini vurgulayıp adı geçen görevlinin daha önce olduğu gibi yardımseverlerden bağış toplamasına izin verilmesini istedi. Midilli mutasarrıfı da Duka'nın elinde yardım toplama izni olmadığını bildirdi. Bunun üzerine Patrikhane bu görevlilerin yakalarında "Millet Hastahanesi" ibaresi bulundurmasını kararlaştırdı ve Midilli'ye gönderilecek Kostantinu Hırsto adında ikinci bir eleman için izin belgesi istedi.³⁷ Rum Patrikhanesi 1893 yılında, cemaatin mektep ve hastanelerine yardım olmak üzere İstanbul'da bulunan bütün Rum kiliselerinin ruhanî idarelerinde bulunan Hıristiyan ahaliden üç sınıf itibarıyla hane başına 120, 60 ve 20 kuruş toplanmasına karar verdi, ancak bu girişim adeta hükümet içinde hükümet demek olacağından kabul görmedi ve reddedildi.³⁸ 1907'de elinde Patrikhane'den verilmiş ilmühaberle iane toplamaya teşebbüs eden Dimitri Grigoryadi ile Yorgi Papadopulo Efendilerden Dimitri'ye, Kasımpaşa'da ilmühaberî Nezaret'ten tasdik edilmediği gerekçesiyle engel olunmaya çalışıldı. Bunun üzerine ilgililere Zabtiye Nezaretî'nin 3 Eylül 1902 tarihli tezkiresiyle, Rum Hastanesi için yardım toplanmasına mâni olunmamasının emredildiği hatırlatıldı. Sadece Patrikhane mührü olmayan ilmühaberlerin geçersiz olduğu bildirildi.³⁹ Hastane ile Rum kiliselerine İstanbul ve Boğaziçi'nde kutuyla yardım toplanması için yapılan başvuru, kutunun Patrikhane'den mühürlü olması ve kutuyu gezdiren şahsın elinde ismi yazılı ve mühürlü bir belge bulunması şartıyla kabul edildi.⁴⁰

³⁸ CDA. İ.HUS. 1310/N-77, 29 N. 1310 [16 Nisan 1893].

³⁹ CDA. ZB. 390/19, 12 ZA. 1323 [25 Ağustos 1907].

⁴⁰ CDA. ZB. 21/65, 10 Mayıs 1323 [23 Mayıs 1909].

Patrikhane-i Millet-i Rum, 17 Haziran 1912 günlü yazısıyla, ihtiyarî yardım toplamak üzere hastane çalışanlarından Kostantin Hristo Efendi'nin İzmit ve Çatalca sancaklarına gönderileceğini bildirdi; ayrıca hem Hristo Efendi'nin bu görevini belirten bir yazı hem de kendisine kolaylık ve yardım gösterilmesi için bu sancaklara birer emr-i âli yazılmasını istedi. Bunun üzerine Dahiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye Dairesi, 4 Ağustos 1912'de İzmit ve Çatalca mutasarrıflıklarına birer yazı göndererek Hristo Efendi'nin Rum Hastanesi'ne yardım toplamak amacıyla o taraflara geleceğini bildirdi. Ayrıca bu kişi hakkında gerekli muamelenin yapılması ve kolaylık gösterilmesi istendi. Ertesi yıl Hristo Efendi yine hastaneye yardım toplamak için bu kez Konya ve Ankara vilayetlerine gönderildi.⁴¹

Hastaneye gelir sağlamak için tutulan diğer bir yol da özel sigara kâğıdı ve kibrit kutuları imal ettirip satmaktı. Bunlara basılacak amblemler ilgili makamlarca onaylandıktan sonra üretime geçildi. 1901 yılında bir sigara kâğıdı amblemi onaylanırken,⁴² kibrit kutularına koyulmak üzere seçilen hasta resimleri uygun görülmemişti. Bunların yerine Balıklı Hastanesi binalarından birinin resmiyle birlikte, "Balıklı Hastahânesi menfaâtı için" ibaresinin ilaveten yazılması halinde ruhsat verilmesinde sakınca olmadığı bildirilmişti.⁴³

HEMŞİRE OKULU

Hasta bakımına yeni bir düzenleme getiren Dr. Valvis, tamamı erkek olan hastabakıcılara gece nöbeti koydu. 15 Ocak 1864 yönetmeliğinde yer alan "Her klinik, cinsiyeti hastalarının cinsiyetine bağlı olmak üzere kendi hemşiresine sahip olmalıdır" hükmüne rağmen bu madde, hemşireliğin kadınlar için saygıdeğer bulunmaması yüzünden uygulanamıyordu. Aynı yılın ortalarında Paspatis, kadın hemşirelerin işe alınmasını teklif etti. Bu teklifte, Kırım Savaşı sırasında sık sık Üsküdar'daki İngiliz hastanesini ziyaret eden Paspatis'in Batı Avrupa standartlarında hemşireliğin evrimini gözlemlemesinin yanında Florence Nightingale'in çalışmalarının dünya çapındaki yansımaları da rol oynamış olmalıdır. Ancak hemşireliğe istekli Rum kadın yok denecek kadar azdı. Erkek hastabakıcılardan daha yüksek maaş ödenmesine rağmen sadece bir kadın hemşire işe alınabilmişti. Kadın hastalarla kadın hemşirelerin ilgilenmesinin zorunluluk haline gelmesi için epey zaman geçmesi gerekecekti.

Hemşireler İstanbul'un Rum basınında yapılan duyurularla aranıyor, atanan hemşireler hastane doktorları tarafından eğitiliyordu. 1903'ten sonra hastane kompleksinde açılan "Hemşire Okulu", 1908'in Aralık ayında Atina Tıp Fakültesi mezunu Dr. Eleni Skalleri'nin yönetimine verildi. Eleni Skalleri hastanenin ilk kadın doktoruydu. 1914 yönetmeliğiyle yasal statü kazanan bu okulda doktorlar eğitim veriyordu ve hem kadın hem de erkek hastabakıcılar eğitime katılmak zorundaydı.⁴⁴

⁴¹ CDA. DH.MTV. 35/3, 28 C. 1331 [4 Haziran 1913].

⁴² CDA ZB. 361/62, 13 Teşrinisani 1317 [26 Kasım 1901].

⁴³ CDA. ZB. 362/80, 6 Teşrinievvel 1320 [19 Ekim 1904].

⁴⁴ Trompoukis ve Marketos, agm., s. 123-124.

HASTANE BİNALARININ YENİLENMESİ

1894'teki deprem felaketinden sonra Aleksandros Mavrokordatos, Andreas Singros, Yorgi Zarifi gibi zengin Rumların cömert bağışları sayesinde hastanede bir yenilenme dönemi başladı. Deprem felaketi kuruluşun 1902-1914 yılları arasında bir altın çağ yaşamasına yol açtı. Depremin hemen ardından, hastanenin dördüncü servisi olan göz kliniği faaliyete geçti (1894). Bu klinikten önce oftalmolojik vakalar cerrahi kliniğinde "oftalmolojik-cerrahi klinik" adlı özel bölümde kabul edilirdi. Kliniğin ilk oftalmoloğu Bistis'ten sonra ünlü Dr. Alexandros Trantas oftalmolojik araştırmalarını bu serviste yapmıştır.⁴⁵

1896'da silindirleri, sıkma makineleri, kurutucuları ve sepetleriyle İstanbul'un en mükemmel çamaşırhanesi kuruldu. Makineler buharla çalışmakta ve günde 1200 kişinin ihtiyacını kolaylıkla karşılamaktaydı.⁴⁶ Aynı yıl, hastane binası yanındaki arsaya, "emraz-ı asabiye ve dimağiye vesair bazı hastalıklar ile malul olanların suret-i mahsusada tedavisi"ni sağlamak üzere kârgir birer katlı üç adet ahşap hastane inşası için ruhsat istendi. Binaların 500 liralık tahmini inşaat gideri Rum cemaatinden iki hayırsever tarafından ödenecekti. Yapılan incelemede bir mahzur görülmediğinin bildirilmesi üzerine, 31 Ocak 1896 tarihinde, gönderilmiş olan planlara ve ölçülere uygun binaların yapımı için irade çıktı.⁴⁷ Bu binalar 1895 yılında Ermeni Patrikhanesi'nden 500 altına satın alınan arsaya inşa edildi.⁴⁸ Üç oda, banyo, mutfak ve tuvaletleri olan, bahçe içinde müstakil evlerden oluşan bu pavyonlarda akıl hastaları aileleriyle birlikte kalmakta ve ev ortamında tedavi görmekteydi. Bu üç bina Andreas Singros'un bağışlarıyla yapıldı. Daha sonra eklenen dört bina ise Zanni Mavrokordato tarafından yaptırılmıştır (1908).⁴⁹

Bu evler ilerleyen dönemde (1970) ekonomik sebepler yüzünden kullanılamaz olmuş, bir süre hastane çalışanlarına lojman olarak verilmiş, daha sonra "Anatolia Bağımlılık Klinikleri" adıyla alkol ve uyuşturucu bağımlılarının tedavilerine ayrılmıştır. Türkiye'nin bu ilk özel uyuşturucu ve alkol tedavi merkezi günümüzde aynı isimle faaliyetini sürdürmektedir (2018).

Rum Patrikhanesi, 1896'da Balıklı'daki Rum İspitalyası müstemilatından olan Veli Efendi caddesinde 4 ve İspitalya caddesinde 43 ile 44 numaralı mukataalı arazinin etrafını 4 metre yüksekliğinde ve 500 metre uzunluğunda bir duvarla çevirmek için başvurup krokiğini gönderdi. Şehremaneti'nce yapılan incelemede bu alanın münazaalı bir arazi olmadığı görüldü. Şura-yı Devlet'in sadece duvar yapımıyla sınırlı ruhsat verilebileceğini bildirmesi üzerine 9 Mayıs 1896 tarihli iradeyle yalnız duvar yapımı için izin verildi.⁵⁰ Yeni gelen hastaların giderek artması nedeniyle müteveli heyeti, ikinci bir dahiliye servisi açma gereği duydu (Ekim 1896). Bunu Temmuz 1897'de açılan üçüncüsü izledi. Birinci ve ikinci dahiliye klinikleri Alexandros Melachrinos ve Athanassios Christidis'in yönetimine verildi ve üçüncü dahiliye koğuşunun başına da Dimitrios Evelpidis getirildi.⁵¹

20. yüzyıl sonlarında nezle, romatizmal hastalıklar ve özellikle akıl hastalıklarında son derece yaygın kullanılan hidroterapi yöntemini uygulamak üzere, Andreas Singros'un bağışlarıyla bir hidroterapi servisi kuruldu (1896).⁵²

⁴⁵ Trompoukis ve Marketos, agm., s. 114-119.

⁴⁶ Ritzo, agm., s. 246.

⁴⁷ CDA. İADL.MZB. 1313/Ş-20, 15 Ş. 1313 [31 Ocak 1896].

⁴⁸ Sideropulos, age.

⁴⁹ www.baliklirum.com/VakifTarihce.aspx, Erişim 21 Mayıs 2018.

⁵⁰ CDA. İADL.MZB. 1313/ZA-12, 26 ZA. 1313 [9 Mayıs 1896].

⁵¹ Trompoukis ve Marketos, agm., s. 119.

⁵² Ritzo, agm., s. 246; Trompoukis ve Marketos, agm., s. 120.

Rum Hastanesi'nin depremde yıkılan dairesinin hastaneye ait arsa üzerine yeniden inşası ve bazı ilaveler yapılması için ruhsat verilmesi hakkında Rum Patrikliği'nden yapılan başvuru, Şura-yı Devlet'in 20 Mayıs 1900 günlü oturumunda müzakere edildi. Divan-ı Hümayun kayıtlarından 13 Kasım 1887 tarihinde hastane bahçesine yeni bir koğuş, kilisenin avlusuna iki papaz odası ve hastaneye bitişik tarla üzerine bir ahır inşası için ruhsat verilmesine irade çıktığı anlaşılmaktadır. Bu kez duvarla çevrili hastane bahçesine iki katlı bir bina, iki konut, dört çamaşır ambarı, iki cerrahi koğuşu, ortası iki katlı iki yanı birer katlı bir hastane, tehlikeli akıl hastaları için birer katlı iki kârgir bina, şüpheli hastalığa yakalananların tedavilerine mahsus tek katlı bir köşk, salgın ve bulaşıcı hastalıklar için sekizer yataklı birer katlı iki ahşap koğuş yapımı için ruhsat isteniyordu. Tahmini inşaat bedeli olan 3.880 Osmanlı altınının hastane sandığından ödeneceği bildirildi. Gönderilen haritalara ve belirtilen ölçülere sadık kalınmak ve inşaat masrafları yazıldığı gibi ödenip bu vesileyle kimseden cebren yahut başka suretlerle baskı yaparak para alınmamak şartıyla ruhsat verilmesi uygun bulundu. Bu mazbata üzerine 1 Haziran 1900 tarihinde yapım iradesi çıktı.⁵³

Hastanede 1903 yılında 4000, 1904'te ise bunun iki katı hasta yatarak tedavi görmüştü. 1904'te dahiliye, göz, zührevi hastalıklar, erkek ve kadınlara ait ayrı ayrı bulaşıcı hastalıklar, hariciye, akıl hastalıkları, hafif akıl hastalıkları servisleri ile fizik tedavi merkezi (1896), ameliyathane ve meyithane (morg) bulunmak-

53 CDA. İ.ADL.MZB. 1318/S-02, 2 S. 1318 [1 Haziran 1900]. Yapılacak binaların mesaha cetvelleri vardır.

Balıklı Rum Hastanesi
çeşmesi

taydı. Ayrıca müdüriyet ve müracaat binaları, çamaşırhane, etüv odası (1886), mutfak, yetimhane (1853), yetimhane faaliyet binası (1853), ihtiyarhane, kalorifer dairesi (1896) ve mandıra da (1885) mevcuttu.

Cerrahi servisi 1865'ten beri Dr. Antonios Siotis, Dr. Michael Psallidas ve Dr. Antonios Dallas tarafından yönetiliyordu. Pek çok zor vakada başarılı operasyonların gerçekleştirildiği bu serviste Dr. Siotis, 1870'te ilk kez Lister'in asepsi-antisepsi yöntemini kullandı. Dr. Dallas 1880'de ilk total histerektomi (rahmin tamamının alınması) operasyonunu gerçekleştirdi. Hastanenin 1902 yılında kavuştuğu modern aseptik ameliyathane, Amvrosios Mavrokordato anısına çocukları tarafından yaptırıldı.⁵⁴ Aynı yıl zorlu giriş sınavını başaran Dr. Tomazos Sgourdeos cerrahi servisine atandı. 1887 nizamnamesi ile hastaneye alınacak doktorlara üç müteveli ve doktorlar huzurunda sınav mecburiyeti getirilmişti. Dr. Sgourdeos'un hastanede çalıştığı 25 yılda büyük ün kazanan cerrahi servisine Anadolu, Ege adaları ve Trakya'dan günde ortalama 150 cerrahi vaka geliyordu.⁵⁵

Sabah gazetesi 6 Ekim 1904 tarihli nüshasında, İstanbul'un tanınmış bankerlerinden Teodor Mavrokordato'nun, Londra'da ölen kardeşi Nikola Mavrokordato adına Yedikule Rum Hastanesi kompleksinde "verem illetine müptela olan" hastaların tedavisi için bir pavyon inşa edilmek üzere 10.000 lira vermeyi taahhüt ettiğini duyurdu. Bu tedavihane ameliyat pavyonları bitişiğinde inşa edilecekti. Ertesi yıl verem pavyonunun inşası için teşebbüse geçildi. Rum Patrikhanesi, Yedikule Rum Hastanesi müstemilatından olup senetle hastane mütevellilerinden Banker Teodor adına kayıtlı olan 35 dönüm tarlanın, 1000 metre uzunluğunda ve 3 metre yüksekliğinde bir duvarla çevrilerek, içine sadece verem illetine müptela olanların tedavilerine mahsus olmak üzere sekiz daire yapılmasını kararlaştırdı. İlk etapta inşaat masrafı tedarik edilmiş olan iki daire ile duvarın inşasına ruhsat isteniyordu. Yapılan incelemede iki dairenin 438.000, duvarın 131.250 olmak üzere toplam 569.450 kuruşa mal olacağı belirlendi. İki dairenin masrafı Mavrokordato ailesi tarafından ödenecekti. Sultan Bayezid Vakfı'ndan yıllık 150 akçe mukataa ile Rum Hastanesi mütevellilerinden Banker Teodor'un tasarrufunda bulunan tarla ise Rum Hastanesi bitişiğindeki yolun karşısında Balıklı Kilisesi'ne giden Balıklı caddesi 12 numaradaydı; civarında bina olmadığı için duvarla çevrilmesinde bir sakınca görülmemişti. Şura-yı Devlet'in 21 Nisan 1905 tarihli oturumunda alınan bu kararın ardından çıkan irade ile gerekli izin verildi.⁵⁶ Yapımı tamamlanan pavyonlar, "Mavrokordato Hastanesi" adıyla tüberküloz hastalarına ayrıldı. Aslında Zoeros Paşa 1897 yılında tüberkülozlu hastaları geçici olarak diğer hastalardan ayırmıştı. Dr. Siotis'in bulaşıcı hastalıklar, tüberkülozlar ve şüpheli vakalar için ayrı servisler önerisi de Mavrokordato Hastanesi ile hayata geçirilmiş oldu.

Mavrokordato Hastanesi'nin pavyonları, Birinci Dünya Savaşı (1914-1919) sırasında kışla olarak kullanıldı. 20 Kasım 1918'de İstanbul'da hizmete giren Yunan Kızılhaçı bu binalara yerleştirdiği 350 yatağa hasta kabul etti. Savaşın sonra

⁵⁴ www.baliklirum.com/VakifTarihce.aspx, Erişim 21 Mayıs 2018.

⁵⁵ Lefkoma, age.

⁵⁶ CDA. İADL.MZB. 1323/RA-11, 15 RA. 1323 [20 Mayıs 1905].

Near East Relief, Mavrokordato Hastanesi'nin iki binasını iki yıllığına kiralayıp burada 1 Temmuz 1920 günü "Near East Relief Tüberkülozlu Çocuklar Hastanesi" adıyla bir hastane açtı.⁵⁷

Sonraları aradan yol geçmesi sebebiyle hastane ile bağlantısı kesilen Mavrokordato Hastanesi'nin beş pavyonu 1950 yılında kurulan Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi'ne kiralandı ve Rum Hastanesi'nde bu servisler kaldırıldı. Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi halen bu binalarda hizmet vermektedir.

1909'da eski ihtiyarhane binası yıkılıp yerine, Pandoleon Mavrokordato'nun anısına 214 yataklı (150 erkek, 64 kadın) yeni bir ihtiyarhane yapıldı.⁵⁸ Aynı yıl Şura-yı Devlet'in 27 Mart 1909 tarihli oturumunda hastane bahçesindeki eski binalar arasına yapılmak istenen eczane görüşüldü. 2.700 liralık tahmini inşaat masrafı, Rum cemaatinin muteber kişilerinden Anstanyus Okinidi (?) Efendi tarafından ödeneceğinden, gösterilen ölçülerde inşasında bir mahzur görülmediği belirtildi ve 23 Nisan 1909 tarihli irade ile yapımına izin verildi.⁵⁹ Sakız Adası'ndan tüccar Skouloudis'in yaptığı başışla,⁶⁰ hastane bahçesinde "emraz-ı ayniyeye mahsus kârgir bir daire" (göz hastalıkları kliniği) yapımı için izin alındı ve inşaata başlandı (12 Ekim 1909).⁶¹ Emraz-ı dahiliye (iç hastalıkları) pavyonunun yıkılıp yerine kârgir ve makineli bir mutfak yapılması, Sultan Mehmed Reşad'ın 13 Aralık 1911 tarihli iradesiyle mümkün oldu.⁶² Ardından radyoloji servisi yeni araç gereçle ve cihazlarla modernize edildi (1912). Radyoloji servisinde çalışan Dr. Dimitrios Kilaiditis, bağırsağın karaciğer ve diyafram arasındaki yanlış pozisyonunu tanımlayan "Kilaiditis sendromu" ile dünya radyoloji literatürüne girmiştir.⁶³ 1912 sonlarında bu kez "emraz-ı dâhiliye" dairesinin yenilenmesi gündeme geldi. 4365 m²lik arsanın sahibi olan Sultan Bayezid Vakfı adına, o günkü kıymetinin binde onu nispetinde yıllık 2200 kuruştan icare-i zemin tahsis olunmak üzere üç katlı kârgir bir bina yapılmasına Şura-yı Devlet kararına dayanılarak ruhsat verildi.⁶⁴ 1914'te hastane kompleksi içinde bulunan, "Balıklı denmekle mâruf" Meryem Ana Kilisesi'nin avlusundaki kârgir bina üzerine "hey'et-i müstevliyye" (bulaşıcı hastalıklara) mahsus ahşap bir kat ilavesi için izin alındı.⁶⁵

Birinci Dünya Savaşı'nda hastane Osmanlı coğrafyasının birçok yerinden gelen hastaları tedavi edip yetimleri ve öksüzleri barındırdı. 1939 yılında hükümet yönetim kurullarını dağıtarak azınlık vakıflarının yönetimini tek bir mütevelliyeye verince hastane maddî bakımdan zor günler yaşadı.⁶⁶

Uzun yıllar Rum cemaatinde "Valuklı Hastanesi" adıyla anılan hastaneye 1925 yılından sonra resmen "Balıklı Rum Hastanesi" ismi verildi.⁶⁷

İkinci Dünya Savaşı seferberliğinde muhtemel bir savaşa karşı Trakya'da hazırlanan seyyar hastaneler ile sıhhiye bölüklerinden İstanbul'a sevk edilen zayıf ve verem şüpheli hastaların tedavisi için Balıklı Rum Hastanesi'nin üç pavyonu orduya verildi. 1940'ta bu üç pavyonda "Yedikule Askeri Hastanesi" adıyla 200 yataklı bir hastane açıldı. Seferberlik sona erince Rum Hastanesi mütevellî he-

57 "Near East Hospital For Tubercular Children, Yedi Koulé, Constantinople (From Near East Relief)", *The Orient*, c. 7, sayı 51, 17 Kasım 1920.

58 www.baliklirum.com/VakifTarihce.aspx, Erişim 21 Mayıs 2018.

59 CDA. İ. ADL.MZB. 1327/R-01, 2 R. 1327 [23 Nisan 1909].

60 Trompoukis ve Marketos, *age*, s. 119.

61 CDA. İ. ADL.MZB. 1327/N-16, 14 N. 1327 [29 Eylül 1909]; DH. MUI. 22-1/36, 27 N. 1327 [12 Ekim 1909].

62 CDA. DH. İD. 47-1/33, 21 Z. 1329 [13 Aralık 1911].

63 http://syndrome.org/chilaiditi-syndrome/. Erişim 22 Mayıs 2018.

64 CDA. DH. İD. 47-2/6, 24 Z. 1330 [4 Aralık 1912].

65 CDA. DH. İD. 162-2/58, 19 Z. 1332 [8 Kasım 1914].

66 www.baliklirum.com/VakifTarihce.aspx, Erişim 21 Mayıs 2018.

67 Constantinos Trompoukis ve Spyros Marketos, "The Greek Orthodox Hospital of Yedikule (Balıklı) in İstanbul: A Medical History During The Ottoman Empire", *Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları*, c. 5, ed. Nil Sarı, İstanbul, 1999, s. 113-114.

yetinin isteği üzerine pavyonlar boşaltıldı, hasta askerler 1948 yılında Selimiye Kışlası'na nakledildi.⁶⁸

1950 genel seçimlerinden sonra iktidara geçen Demokrat Parti döneminde yönetim kuruluna 15 kişi seçilince hastane yeniden bir gelişme dönemine girdi fakat ardından 6-7 Eylül 1955'te İstanbul'da Rum azınlığa karşı gerçekleştirilen olaylar, daha sonra Kıbrıs'ta Tbp. Bnb. Nihat İlhan'ın eşi ve üç çocuğunun Rumlar tarafından katledilmesi hadisesi hastaneyi olumsuz yönde etkiledi. İstanbul'daki Rum ailelerin bir kısmı yurtdışına gidince bağışlar ve hasta sayısı azaldığı için bazı servisler kapatıldı. 1991'de seçilen yedi kişilik yönetim kurulu, etkin ve yoğun bir çalışmayla mevcut binaları restore etti, servisler ıslah edildi, Anatolia Bağımlılık Klinikleri ile geriatri ve fizik tedavi servisleri kuruldu. Hastane modern cihazlarla donatıldı.⁶⁹

Yedikule'de faaliyete geçen ahşap veba hastanesinden itibaren büyüüp yenilenerek günümüze ulaşmayı başaran Balıklı Rum Vakfı Hastanesi, 265 yıldır bir yandan çevre halkına hizmet ederken diğer yandan sanat, edebiyat ve kültür dünyasının tanınmış isimlerine kucak açmıştır. Ünlü edebiyatçı Rıfat Ilgaz burada tüberküloz tedavisi gördü (1952). İlk kadın tiyatro sanatçımız Afife Jale (1902-1941), sinema ve dublaj sanatçısı Abdurrahman Palay (1923-2002), gazeteci Celalettin Çetin (1928-2006) bu hastanede hayata veda ettiler.

Balıklı Rum Vakfı Hastanesi günümüzde din ve ırk ayrımı gözetmeden hasta kabul etmekte olup, alkol ve madde bağımlılığı, dahiliye, genel cerrahi, nöroloji servislerinde toplam 222 yatakla hizmet vermektedir. Ayrıca 125 yataklı ihtiyarhanede hasta ve sağlıklı yaşlı Rumlar bakılmaktadır. 300 kadar yatağı olan huzurevi ise herkese açıktır (2018).

---

⁶⁸ Kemal Özbay, *Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri*, c. 3, 2. Kitap, *Hastaneler*, İstanbul, 1981, s. 320-321.

⁶⁹ www.baliklirum.com/VakifTarihce.aspx, Erişim 21 Mayıs 2018.